

18. nedeľa v Cezročnom období

Kaz 1, 2; 2, 21-23

Ž 90, 3-4. 12-13. 14+17

Kol 3, 1-5. 9-11

Lk 12, 13-21

"Ako len túžim po chudobnej Cirkvi pre chudobných!"

Toto boli jedny z prvých slov pontifikátu pápeža Františka a čítania z tohto týždňa podporujú dôraz pápeža Františka na duchovnú hodnotu chudoby. Texty zo Starého a Nového zákona nám pripomínajú, že ľudské šťastie nemožno nájsť v hromadení hmotných statkov. Bohatstvo je pominuteľné a prázdne a my sme povolaní k tomu, aby sme si zhromažďovali poklady „v nebi...; tam ich neničí ani moľ, ani hrdza a tam sa zlodeji nedobývajú a nekradnú“ (Mt 6,20).

Čítanie z Knihy Kazateľ [Kaz 1. 2; 2, 21-23](#)

„Márnosť nad márnosť,“ hovorí Kazateľ, „márnosť nad márnosť a všetko je márnosť.“

Lebo niekto sa múdro, zručne a usilovne namáha a svoj podiel dá človekovi, ktorý nepracoval. A to je teda márnosť a veľké zlo.

Ved' čo bude mať človek zo všetkej svojej námahy a trápenia srdca, ktorým sa umáral pod slnkom?

Všetky jeho dni sú bolesťou a jeho zamestnanie trápením; jeho srdce si ani v noci neodpočinie. A to je tiež márnosť.

Keďže toto je jediná príležitosť, keď sa Kazateľ objavuje v Lekcionári na nedele a sviatky, moji čitatelia mi možno odpustia, že o tomto čítaní budem hovoriť trochu viac ako bežne. Musíme z jeho epizódneho vystúpenia v liturgii vyťažiť čo najviac!

Kazateľ je jednou z najmenej typických kníh Starého zákona, prakticky jedinečná skladba vo svojom žánri, ktorá prezentuje názory zdanlivo v rozpore s hlavným prúdom biblického učenia. V ňom sa osoba, ktorá sa identifikuje ako Šalamún, zapája do filozofického myšlienkového experimentu o význame života, ktorý ho vedie na pokraj sklúčenosti. Napriek temnote knihy však veriaci v priebehu vekov nachádzajú na jej stránkach útechu a katarziu a duchovní spisovatelia o nej stále odporúčajú rozjímať, aby nám pomohla odpútať sa od dočasného sveta.

V židovskej tradícii je Kazateľ známy pod hebrejským názvom hlavného hlasu knihy ako "Kohelet". Je to vzácné a neobvyklé slovo, ženské činné prídavné slovo založené na koreni "kahal", „zhromaždenie, kongregácia“, ktoré pravdepodobne znamená „vodca kongregácie“. Grécka a latinská tradícia prekladajú Kohelet doslovne, tvoriac prídavné slovo z gréckeho koreňa ekklesia, „zhromaždenie“, z ktorého vzniká „Kazateľ“ (v angličtine "Ecclesiastes", pozn. prekl.). Mnohé moderné anglické preklady vyjadrujú Kohelet ako „kazateľa“, kultúrny ekvivalent k „vodcovi zhromaždenia, zboru“.

V židovskej tradícii je Kniha Kohelet súčasťou "Ketuvim", konkrétne jedným z „piatich zvitkov“ (Megillot) čítaných na veľké liturgické sviatky. Kohelet sa číta počas oslavy Sviatku stánkov. Zatiaľ čo na začiatku sa čítanie takejto trpkkej knihy zdá nevhodné na slávnostnú príležitosť Sviatku stánkov, predsa len sa hodí: Je to oslava úrody, ktorá má prvok podobný americkému Dňu vďakyvzdania. Kazateľ učí vyváženému pohľadu na hodovanie, potvrdzujúc jeho legitímny pôžitok: „Nuž, hore sa! S radosťou požívaj chlieb a popíjaj víno pri dobrej nálade“ (Kaz 9, 7), pričom zároveň nabáda k striedmosti a povedomiu o prichádzajúcej smrti a súde: „Uvedomuj si však (prítom), že za všetko si ťa Boh na súd predvolá“ (Kaz 11, 9).

V gréckej a latinskej tradícii našiel Kazateľ pevné miesto po Prísloviach a pred Piesňou piesní, ktoré v kresťanskej duchovnej tradícii predstavovali (v presnom poradí) osvecujúce, očistné a zjednocujúce cesty k Bohu.

Žáner Knihy Kazateľ je jedinečný. Rovnako ako Jób a Pieseň piesní, aj táto kniha má viacero hlasov a teoreticky by sa dala hrať ako divadelné dielo. V Kazateľovi je však počet hlasov minimálny: je tam len rozprávač (Kaz 1, 1 alebo 1, 1–11 a 12, 9–14) a „Kohelet“ (Kaz 1, 12–12, 8). V knihe dominuje Koheletova reč v prvej osobe; preto možno žáner Kazateľa pokojne prirovnať k „jednoaktovke“, ktorú uvádza a uzatvára rozprávač. Po krátkom úvode herec, ktorý si hovorí „Kohelet“ a je oblečený ako Šalamún, vkročí na javisko, aby predniesol sériu silných a poetických monológov, na konci ktorých padne opona a hlas rozprávača zhŕňa posolstvo „hry“ pre divákov. To neznamená, že Kohelet bol zložený ako predstavenie; je to „literárna dráma“ napísaná na čítanie a uvažovanie, nie na hranie, podobne ako niektoré existencialistické hry v modernej dobe (napr. Sartrova *S vylúčením verejnosti* a *Čakanie na Godota* od Samuela Becketta).

Štruktúra Kazateľa je zámerne voľná a nesúvislá. Kohelet má mnohé odbočky alebo odklony. Napriek tomu pozorné štúdium odhaľuje základný vzorec a postup práce. Po dvojtom úvode (1, 12–15; 1, 16–18) prednáša Kohelet šesť úvah na tému „márnosti“ (hebr. hevel) v 2, 1 - 6, 9. V 6, 10–12 je prechod a úvod do druhej polovice knihy, kde je motív „márnosti“ (hevel) menej výrazný a do popredia vystupuje myšlienka neznalosti či nepochopiteľnosti. Kohelet teda prináša štyri zamyslenia na tému „je nemožné zistiť“ (7, 1 - 8, 17) a ďalšie štyri na tému „nevie sa“ (9, 1 - 11, 6).

Koheletovo „vystúpenie“ dospeje do finále prednesom majstrovskej básne o mladosti, starnutí a smrti (11, 7 – 12, 8). Po „spustení opony“ hlas rozprávača zhrnie posolstvo hry pre publikum, aby Koheletove provokatívne prejavy neboli nepochopené alebo nesprávne použité.

Existuje niekoľko rôznych spôsobov, ako môže byť perspektíva Kazateľa začlenená do plnšej perspektívy, ktorú zjavuje Písmo ako celok.

Kazateľ ako kánonický myšlienkový experiment

V istom zmysle možno Kazateľa považovať za filozofický „myšlienkový experiment“, kánonicky schválený pokus zistiť, čo vyplynie z toho, keď vlastnú perspektívu obmedzíme iba na časnú, materiálnu, empirickú realitu (veci „pod slnkom“) a samotný rozum. Výsledky sú slabé. Nevedie to k šťastiu, ale k sklúčenosti. Koheletovo myslenie nedegeneruje do ateizmu, pretože Božia existencia je skutočnosť prístupná rozumu na základe existencie a dizajnu vesmíru a vecí v ňom. Napriek tomu nemôže rozumom dospieť k Božej добрote, nesmrteľnosti duše alebo konečnému zmyslu života. Kazateľ poskytuje veriacim užitočné intelektuálne cvičenie. Keďže pokušenie opustiť perspektívu viery je u veriacich vždy prítomné, je užitočné zistiť, kam nakoniec vedie takáto dôsledne uplatňovaná perspektíva neviery. Na tejto intelektuálnej ceste nie je žiadna nádej ani radosť a odhalenie tejto skutočnosti môže veriacemu pomôcť pri posilnení odhodlania pevne sa držať svojej viery.

Kazateľ ako očistná cesta k Bohu

Kresťanská tradícia vždy umiestňovala kontext Kazateľa do perspektívy podľa jej kánonického poradia po Prísloviach a pred Pieseňou piesní. Príslovia predstavujú osvetľujúcu cestu k Bohu, prístup k Bohu prostredníctvom získavania vedomostí. Kazateľ predstavuje očistnú cestu k Bohu, prístup cez odpútanie sa od vecí tohto sveta. Pieseň piesní predstavuje cestu zjednotenia, cestu lásky a spoločenstva.

Presnejšie povedané, očistnou cestou k Bohu nie je smer myslenia v Kazateľovi, môže však byť výdatnou pomocou pre čitateľa, ktorý ide touto cestou. Sám Kohelet nerobí v svojich myšlienkach pokroky smerom k Bohu, ale veriaci, ktorý sa riadi tou vierou, ktorú Kohelet neuskutočňuje, nájde v Koheletových meditáciách o márnosti všetkých stvorených vecí – rozkoše, bohatstva a moci – účinnú pomoc pre svoje vlastné odlúčenie sa od vecí tohto sveta. Duchovná cesta kresťana nevyhnutne zahŕňa sebazaprenie, umŕtvovanie a askézu. Uprostred boja, ktorý tieto veci zahŕňajú, vždy existuje pokušenie opustiť cestu a hľadať útechu v časných potešeniach a úspechoch: sex, drogy, jedlo, peniaze, sláva. Našťastie Kazateľove úvahy rázne vyvracajú predstavu, že v týchto veciach možno nájsť nejaké trvalé šťastie. Tak môže veriaci paradoxne nájsť útechu v Kazateľovi, pretože ho to

utvrďuje v jeho voľbe cenit' si duchovné viac než telesné. Kazateľ je katalyzátorom odlúčenia a očisty a mnohí veriaci považujú rozjímanie o ňom za veľmi očistné.

Kazateľ ako zlá správa, ktorá anticipuje dobrú správu

Kohelet zachytáva fatalizmus a sklúčenosť aj tých najlepších filozofií, ktoré fungujú bez svetla zjavenia vzkrieseného Ježiša Krista. Účinne vykresľuje obraz šedej alternatívy k prijatiu evanjelia. Možno to prirovnať k zlej správe („neexistuje žiadna nádej za hranicou smrti“), ktorá je potrebná na plné ocenenie dobrej správy („Ježiš ponúka večný život“). V istom zmysle musí každý človek prejsť skúsenosťou Kazateľa, či už osobne alebo zástupne, aby pochopil význam evanjelia. Ľudia, ktorí sú stále presvedčení, že ich šťastie sa dosiahne ďalším a ďalším povýšením, ďalším sexuálnym užívaním si, ďalšou drogou, čímkoľvek ďalším, nikdy nevidia potrebu spasenia skrze Ježiša Krista. Človek si musí najprv zúfať, keď hľadá trvalé šťastie v časných záležitostiach, aby mu dával zmysel život v sebazaprení v spoločenstve s Ježišom Kristom.

Kazateľ ako otázka, na ktorú je odpoveďou Kristus

Kazateľ môže byť tiež považovaný za jedinú starozákonnú knihu, ktorá najpálčivejšie formuluje otázku, na ktorú odpovedá Ježiš Nazaretský. Kohelet neustále kladie rétorické otázky vyjadrujúce trápenie ako súčasť ľudskej skúsenosti: Existuje niečo nové pod slnkom (Kaz 1, 10a)? Ktovie, či sa duch človeka vznáša k výsostiam (3, 21)? Kto môže ukázať človeku, čo sa stane, keď sa pomíne (6, 12)? Kto môže povedať človeku, čo bude potom (8, 7)? Odpoveďou na všetky tieto otázky je Bohočlovek, Ježiš Kristus (pozri tabuľku nižšie). Kazateľ neochvejne vyjadruje agnosticizmus a fatalizmus, ktorý by udusil ľudské šťastie, keby sa nikdy neuskutočnilo vtelenie, umučenie a zmŕtvychvstanie Ježiša Krista. Vo svetle celého kánonu Kazateľ opisuje hlad ľudského srdca, ktorý nachádza uspokojenie v Ježišovi.

<i>Otázky z knihy Kazateľ, na ktoré je odpoveďou Kristus</i>	
<i>Kniha Kazateľ</i>	<i>Nový zákon</i>
Aký ošoh má človek zo všetkej svojej námahy? (Kaz 1, 3; 2, 22; 3, 9)	Nezháňajte sa za pomínutelným pokrmom, ale za pokrmom, ktorý ostáva pre večný život (Jn 6, 27)

Ak je niečo, o čom by človek povedal: „Pozri toto je niečo nové!“... (v angličtine „Je niečo...?“) (Kaz 1, 10)	„Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás.“ (Lk 22, 20)
Kto vie, či sa dych života Adamových synov vznáša k výsostiam...? (Kaz 3, 21)	...ten..., čo aj vystúpil ponad všetky nebesia... (pozri Ef 4, 8–10)
Veď kto by ho mohol zaviesť tam, kde by videl, čo sa v budúcnosti stane? (Kaz 3, 22; 6, 12; 8, 7; 10, 14)	„Ja som Prvý a Posledný ...Napíš teda, čo si videl: čo je a čo sa má stať potom“ (Zjv 1, 17, 19).
Ďaleké je všetko, čo už bolo, a také hlboké, až prehlboké je to..., kto to odhalí? (Kaz 7, 24).	[Kristus] aj zostúpil do nižších častí zeme? Ten, čo zostúpil, je ten istý, čo aj vystúpil ponad všetky nebesia... (Ef 4, 9-10).
„Lebo kto vie, čo je v živote dobré pre človeka...?“ (Kaz 6, 12).	„Ja som dobrý pastier. Poznám svoje a moje poznajú mňa... Aj svoj život položím za ovce“ (Jn 10, 14-15).

Responzóriový žalm [Ž 90.3-4. 12-13. 14+17](#)

R.: Pane, stal si sa nám útočišťom z pokolenia na pokolenie.

*Človeka vraciaš do prachu **

a hovoríš: „Vráťte sa, synovia človeka!“

*Veď tisíc rokov je u teba ako deň včerajší, čo sa pomínul, **

a ako jedna nočná stráž. R.

*Nauč nás rátať naše dni, **

aby sme našli múdrosť srdca.

*Obráť sa k nám, Pane; dokedy budeš meškať? **

Zľutuj sa nad svojimi služobníkmi. R.

*Hneď zrána nás naplň svojou milosťou **

a budeme jasať a radovať sa po všetky dni života.

Nech je nad nami dobrotivosť Pána, nášho Boha; †

*upevňuj dielo našich rúk, **

dielo našich rúk upevňuj! R.

Žalm 90 sa ako jediný žalm pripisuje Mojžišovi. Začína sa ním IV. kniha žaltára (Ž 90 – 106) – možno tá najintrospektívnejšia, najreflektívnejšia a niekedy i melancholická

kniha z piatich kníh žalmov. Žalm 90 nasleduje bezprostredne po hrozivom a katastrofickom Žalme 89 – žalme, ktorý sa začína oslavovaním kráľa z Dávidovho rodu a zmluvy, ale v dvoch tretinách cesty sa náhle mení na rozprávanie o zničení Jeruzalema a dobytí, uväznení a vyhnanstve dávidovského kráľa. Na konci Žalmu 89 sa zdá byť všetko stratené a Dávidova zmluva sa akoby skončila. Potom sa Izrael v Žalme 90 akoby obráti späť k Mojžišovi, aby dostal nejakú radu a útechu. Mojžiš vedie Izrael v melancholickej meditácii o prchavosti ľudských snáh – meditácii, ktorá sa zdá byť príhodná po tom, čo bol v predchádzajúcom žalme svedkom zničenia všetkej sily, bohatstva a krásy Dávidovho kráľovstva. Mojžiš učí Izrael, že všetko úsilie tohto života je z pohľadu večnosti krátke. Len v Bohu sa nachádza všetko, čo je trvalé. S vedomím, že vlastnými silami nemôžeme urobiť nič, čo by malo trvalú hodnotu, sa obraciame na večného Boha a prosíme ho: „Upevňuj dielo našich rúk“ (lepšie ako „daj prospievať dielam...“), t.j. aby nás zmocnil, aby sme v tomto živote dosiahli niečo, čo má trvalú hodnotu. Nálada Žalmu 90 rezonuje s melancholickými meditáciami Kazateľa v prvom čítaní.

Čítanie z Listu svätého apoštola Pavla Kolosanom [Kol 3, 1-5](#). 9-11

Bratia, ak ste s Kristom vstali z mŕtvych, hľadajte, čo je hore, kde Kristus sedí po pravici Boha! Myslite na to, čo je hore, nie na to, čo je na zemi! Ved' ste zomreli a váš život je s Kristom ukrytý v Bohu. A keď sa zjaví Kristus, váš život, vtedy sa aj vy zjavíte s ním v sláve.

Umŕtvujte teda svoje pozemské údy: smilstvo, nečistotu, vášeň, zlú žiadostivosť a lakomstvo, čo je modloslužba! Neluhajte si navzájom vy, čo ste si vyzliekli starého človeka s jeho skutkami a obliekli ste si nového, toho, čo sa obnovuje, aby mal pravé poznanie podľa obrazu toho, ktorý ho stvoril. Potom už niet Gréka ani Žida, obriezky ani neobriezky, barbara, Skýta, otroka, slobodného, ale všetko a vo všetkom je Kristus.

V tomto úseku Cezročného obdobia naďalej pokračujeme v našej polokontinuálnej ceste Listom Kolosanom. Hoci tento výber nebol vybraný špeciálne, aby sa hodil k téme ostatných čítaní, len ťažko by sme si mohli želať lepšiu tematickú súvislosť. Svätý Pavol nás vyzýva, aby sme „hľadali to, čo je hore“, nie „to, čo je na zemi“. Hľadať „to, čo je na zemi“ – menovite bohatstvo, fyzické potešenie a pýchu – je koreňom všetkých hriechov, ktoré svätý Pavol opisuje ako „pozemské“: nemravnosť, nečistota, vášeň, žiadostivosť, chamtivosť, klamstvo.

Ak ľudia okolo nás vidia, že sa stále naháňame za peniazmi, sexom a mocou, oprávnene dospejú k záveru, že Boh nie je skutočne prítomný v našich životoch. Kresťanský život si vyžaduje transcendentnú víziu, ktorá vidí až za všetky tieto dočasné ciele.

Čítanie zo svätého Evanjelia podľa Lukáša [Lk 12, 13-21](#)

Ktosi zo zástupu povedal Ježišovi: „Učiteľ, povedz môjmu bratovi, aby sa so mnou podelil o dedičstvo.“

On mu odvetil: „Človeče, kto ma ustanovil za sudcu alebo rozdeľovača medzi vami?“

A ostatným povedal: „Dajte si pozor a chráňte sa všetkej chamtivosti! Lebo aj keď má človek hojnosť všetkého, jeho život nezávisí od toho, čo má.“

A povedal im aj podobenstvo: „Istému boháčovi prinieslo pole veľkú úrodu. Premýšľal a hovoril si: ‚Čo budem robiť? Veď nemám kde uložiť svoju úrodu.‘ Potom si povedal: ‚Toto urobím: Zrúcam svoje sýpky a postavím väčšie a tam uložím všetko obilie i ostatný svoj majetok. Potom si poviem: Duša, máš veľké zásoby na mnohé roky. Odpočívaj, jedz, pi a veselo hodu!‘

Ale Boh mu povedal: ‚Blázon! Ešte tejto noci požiadajú od teba tvoj život a čo si si nahonobil, čie bude?‘

Tak je to s tým, kto si hromadí poklady, a pred Bohom nie je bohatý.“

Nadalej sprevádzame Ježiša na „pochode smrti“ do Jeruzalema, čo je „príbeh z ciest“ z Lukášovho evanjelia 9 – 19. Na tejto ceste nás Ježiš učí hodnotám, ktoré musíme mať, aby sme žili ako kresťania, ktorí zdieľajú s Ježišom cestu na kríž. Nikto, kto sa rozhodol „zaprieť sám seba, vziať každý deň svoj kríž a nasledovať“ Ježiša (Lk 9, 23), sa nemôže zaseknúť v tom, že bude zápasiť a handrkovať sa o získavanie alebo hromadenie pozemského bohatstva.

Všimnime si, že postoj boháča v podobenstve je nápadne podobný postoj Šalamúna v Kazateľovi. Šalamún, ktorý si uvedomuje, že má obrovské bohatstvo, začína experimentovať s potešením rôzneho druhu v snahe nájsť zmysel. Namiesto toho nachádza márnosť. Zaujímavé však je, že Šalamúna v Kazateľovi nikdy nenapadne vynaložiť svoje peniaze na zmiernenie chudoby alebo na iné investície do ľudského spoločenstva. Tiež si možno všimnúť, že odsúdenie si nezaslúži zhromažďovanie bohatstva tohto muža ako také, ale jeho plán hromadiť ho pre svoje pohodlie. Toto je dôležitý bod. Získavanie bohatstva samo o sebe môže byť dobré. Úrodnosť krajiny bohatého muža mohla byť znakom prirodzených cností: rozvážnosť, sebaovládanie, pracovitosť, ako je to v prípade ženy vznešeného charakteru (Prís 31). Zlý je skôr zámer užívať si bohatstvo v pôžitkoch.

Materiálna chudoba sama o sebe nie je cnostná, pretože môže byť výsledkom lenivosti, nerozvážnosti, závislosti alebo inej neresti. Preto Ježiš učí, že „blahoslavení (sú) chudobní v duchu“ (Mt 5, 3), čo možno interpretovať ako „tí, ktorí sú chudobní pre Ducha“, teda pre duchovné ciele, nielen kvôli lenivosti alebo neschopnosti. Rovnako aj vytváranie bohatstva cnostnou prácou je dobré samo o

sebe, ako zdôrazňuje múdroslovná literatúra: „Kto pracuje lenivou rukou, chudobnie, naproti tomu ruka pracovitých obohacuje“ (Prís 10, 4). Hriech spočíva v tom, že získané bohatstvo vynakladáme na potešenie a pohodlie, namiesto toho, aby sme ho míňali z lásky k druhým a k Bohu. Pracovitá žena ušľachtilého charakteru teda vytvára veľké bohatstvo, no používa ho na zabezpečenie svojej rodiny, svojich zamestnancov a chudobných (Prís 31, 20).

Bez osôb, ktoré vytvárajú bohatstvo, spoločnosti chýbajú zdroje na zmiernenie chudoby. Dokonca aj socialistické vlády potrebujú bohatých ľudí, aby mohli prerozdeliť svoj majetok chudobným. Keď zmiznú všetci bohatí, socializmus môže nastoliť iba rovnosť zdieľanej núdze (ako napr. vo Venezuele).

Americký sen je zásadne nezlučiteľný s evanjeliom Ježiša Krista. Život, ktorého cieľom je dva a pol dieťaťa a priestranný ranč na predmestí, vyzerá podstatne inak ako život, ktorého cieľom je večné spoločenstvo s Ježišom Kristom a jeho svätými. Buržoázne kresťanstvo, ktoré považuje viac ako dve deti za „nerealistické“, pretože sú „príliš drahé“; ktoré si myslí, že dvadsať dolárov vo “zvončeku” je láskavosťou Bohu; ktoré nemožno obťažovať homíliou dlhšou ako desať minút alebo viac ako hodinovou sv. omšou; a je odpudzované predstavou zasväteného života u seba alebo svojich detí, také kresťanstvo je skutočne formou neobráteneho kresťanstva, ktoré vôbec nie je kresťanstvom.

Bohatstvo je nám dané na to, aby sme ho míňali na lásku, čo často znamená zmiernenie utrpenia chudobných. Pamätajme však aj na to, že najväčšou chudobou je duchovná chudoba a že človek nežije len z chleba, ale z Božieho slova (Mt 4, 4). Navyše chlieb, ktorý sa pomíne, nie je taký potrebný ako chlieb, „ktorý ostáva pre večný život“, ktorým je telo Krista (Jn 6, 27. 51). Svoje bohatstvo teda vynakladáme aj na podporu materiálnych potrieb Cirkvi, jedinej inštitúcie schopnej zmierniť duchovnú chudobu. „Požičiava Pánovi, kto sa nad chudákom zľutúva, a on mu jeho dobrodenie odplatí“ (Prís 19, 17), no nezabúdajme, že všade je hlboká duchovná chudoba, a preto nie je správne, aby Cirkev „zanedbávala Božie slovo a obsluhovala pri stoloch“ (Sk 6, 2). Prvotná Cirkev nás inšpiruje, aby sme „boli pospolu a všetko mali spoločné... predávali pozemky a majetky a rozdeľovali ich všetkým, podľa toho, ako kto potreboval... A Pán každý deň rozmnožoval tých, čo mali byť spasení“ (Sk 2, 44 - 47). Starostlivosť o ľudí v hmotnej núdzi nebola oddelená od kázania evanjelia o večnej spáse skrze vieru v Ježiša Krista, Božieho Syna.